

УДК 334. 012.64

Дончак Л.Г.

*кандидат економічних наук кафедри економіки підприємств і корпорацій
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету*

Ціхановська О.М.

*кандидат економічних наук кафедри економіки підприємств і корпорацій
Вінницького навчально-наукового інституту економіки
Тернопільського національного економічного університету*

РОЗВИТОК МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ – ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОСТІ ВІННИЧЧИНИ

DEVELOPMENT OF SMALL AND MID-SIZED BUSINESS AS THE FACTOR OF ECONOMIC STABILITY IN VINNYTSIA REGION

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано на основі статистичних даних сучасні тенденції розвитку малого та середнього бізнесу Вінницької області. Визначено основні проблеми, які перешкоджають подальшому ефективному функціонуванню суб'єктів малого та середнього бізнесу регіону та потребують нагально-го вирішення, а також передумови подальшого функціонування досліджених підприємств. Обґрунтовано пропозиції щодо підвищення ефективності підтримки та визначення стратегічних напрямів розвитку малого та середнього підприємництва у Вінницькій області.

Ключові слова: малий та середній бізнес, підприємництво, розвиток малого та середнього бізнесу, фінансово-кредитна політика, державна підтримка.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализированы на основе статистических данных современные тенденции развития малого и среднего бизнеса Винницкой области. Определены основные проблемы, которые препятствуют дальнейшему эффективному функционированию субъектов малого и среднего бизнеса региона и требуют неотложного решения, а также предпосылки дальнейшего функционирования исследованных предприятий. Обоснованы предложения по повышению эффективности поддержки и определения стратегических направлений развития малого и среднего предпринимательства в Винницкой области.

Ключевые слова: малый и средний бизнес, предпринимательство, развитие малого и среднего бизнеса, финансово-кредитная политика, государственная поддержка.

ANNOTATION

On the basis of statistical data, the article analyzes current trends in the development of the small and medium businesses of Vinnytsia Oblast. The main problems that hinder the further effective development of small and medium enterprises and require urgent solutions, as well as prerequisites for further functioning of the investigated enterprises are determined. The proposals to improve the efficiency of support and identify strategic directions of development of small and medium enterprises in Vinnytsia region are grounded.

Key words: small and medium businesses, entrepreneurship, the development of small and medium business, financial and credit policies, government support.

Постановка проблеми. Розвиток підприємств малого та середнього бізнесу повинен бути одним із основних напрямів політики як регіону, так і країни загалом. Проте сьогодні Україна переживає важкі часи становлення економіки, що негативно впливає на функціонування малих та середніх підприємств. Від-

сутність дієвої державної та регіональної підтримки, податковий тиск, низька ефективність функціонування суб'єктів малого та середнього бізнесу привели до масового їх знищення. Хоча, здавалося б, саме мале та середнє підприємництво є тим соціально-економічним фундаментом, без якого не може стало розвиватися будь-яка європейська держава.

Підвищення конкурентоспроможності економіки Вінницької області та створення сприятливих умов для динамічного розвитку малого та середнього підприємництва стало одним із пріоритетів діяльності регіону. Тому актуального значення набуває дослідження особливостей розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу Вінниччини та формування дієвої політики щодо їхнього функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку малого та середнього підприємництва окремих регіонів та України загалом присвячені найновіші праці таких вчених, як Л.Є. Сімків, С.А. Побігун, Л.М. Газуда, Н.Ю. Волощук, О.Ф. Лимар, А.М. Безус, К.В. Шафранова та інші. Проте науковцями приділено недостатньо уваги дослідженню тенденцій розвитку та пошуку шляхів ефективного функціонування суб'єктів малого та середнього бізнесу Вінниччини.

Метою статті є дослідження стану й особливостей розвитку малого та середнього підприємництва у Вінницькій області, виявлення позитивних і негативних тенденцій та змін, а також пошук пріоритетних шляхів і напрямів розвитку підприємницьких структур у регіоні.

Виклад основних результатів дослідження. Варто погодитись, що малі підприємства є досить поширеною й ефективною формою господарювання. Вони мають багато таких рис, які не можуть бути притаманні великим підприємствам. Зокрема, створення додаткових робочих місць – щорічно саме малий та середній бізнес створює більшу половину робочих місць; ефективність – малі та середні підприємства відрізняються високою ефективністю капіталовкла-

день; прибутковість – як свідчить статистика, з кожного вкладеного долару у малий та середній бізнес його інвестори отримують більше доходів, ніж інвестори великих підприємств; особливе ставлення до праці – як правило, малим та середнім формам господарювання притаманна більш творча атмосфера; мобільність – зумовлена тим, що малі та середні форми господарювання швидше реагують на зміни, а також легше проникають у незаповнені ринкові ніші; швидка окупність – малий та середній бізнес, як правило, має незначний стартовий капітал, що приводить до більш швидкої окупності, та ін. Саме це дає змогу малим підприємствам оперативніше реагувати на кон'юнктуру ринку і таким чином забезпечувати необхідну гнучкість ринкової економіки [1, с. 66].

Значна частина проживаючого у Вінницькій області населення зайнята у сфері малого та середнього бізнесу, що є запорукою стабільності економіки регіону. Так, питома вага малих і середніх підприємств у загальній кількості підприємств області становить 99,9%, якими забезпечується 68,4% обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) області.

Варто зазначити, що малі та середні підприємства у своїй діяльності орієнтуються головним чином на регіональний ринок та вирішення місцевих проблем. Тому саме підприємництво повинно стати основою формування регіональної структури місцевого господарства з урахуван-

ням особливостей соціально-економічного розвитку кожного конкретного регіону [2, с. 561].

Сьогодні у Вінницькій області діє близько 71,5 тис. одиниць суб'єктів малого та середнього підприємництва (462 середніх підприємства, 8968 малих підприємств, 60 009 фізичних осіб-підприємців та 2021 фермерське господарство) (рис. 1) [3].

За даними моніторингу протягом 2016 року започаткували діяльність 8308 новостворених суб'єктів господарювання Вінницької області, що на 19,0% більше порівняно з 2015 роком, з яких 1411 – юридичні особи та 6897 – фізичні особи-підприємці (табл. 1). Водночас припинили господарську діяльність 12 190 суб'єктів господарювання (300 юридичних осіб та 11 890 фізичних осіб-підприємців), що на 2,7% більше, ніж у 2015 році [4].

Найбільше новостворених суб'єктів господарювання – юридичних осіб у м. Вінниці – 840, або 59,5% від загальної кількості новостворених юридичних осіб, у Калинівському районі – 63, або 4,4%, у Вінницькому районі – 56, або 3,9%, у Немирівському районі – 39, або 2,8% (рис. 2.)

Щодо новостворених фізичних осіб-підприємців, то найбільша частка їх зосереджена у Вінницькому районі (5,6% від загальної кількості новостворених фізичних осіб-підприємців), Гайсинському районі – 3,9%, Калинівському районі – 3,2%, Тульчинському

Таблиця 1

Динаміка підприємств, які започаткували та припинили свою діяльність за період 2015–2016 рр.

Започаткували діяльність, од.	2015 рік	2016 рік	Відхилення 2016/2015, %	Припинили діяльність, од.	2015 рік	2016 рік	Відхилення 2016/2015, %
Всього	6982	8308	+ 19 %	Всього	11 870	12 190	+ 2,7 %
в тому числі:				в тому числі:			
юридичні особи	1263	1411	+ 11,7 %	юридичні особи	391	300	+ 3,1 %
фізичні особи-підприємці	5719	6897	+ 20,6 %	фізичні особи-підприємці	11 650	11 890	+ 2,1 %

Рис. 1. Кількість та структура суб'єктів малого та середнього бізнесу у Вінницькій області

районі – 3,3%, Барському районі – 2,7%, Бершадському районі – 2,7% (рис. 3).

Якщо говорити загалом по Україні, то лише за кінець грудня – початок січня 2017 року 128 тисяч підприємств малого та середнього бізнесу було закрито, що призвело до значного безробіття. Причиною такої негативної тенденції стало затверджене владою законодавство, згідно з яким значно збільшився розмір єдиного соціального внеску (704 грн. у місяць), який повинні сплачувати до бюджету усі без винятку фізичні особи-підприємці, та збільшилися штрафні санкції у разі невиконання цих умов. Збільшення мінімальної заробітної плати до 3200 грн., здавалося б, є позитивним кроком у піднесенні національної економіки, однак лише тоді, коли ця реформа є обґрунтованою. Більшість суб'єктів малого та середнього бізнесу, не маючи ніякої державної підтримки, не в змозі виплачувати таку заробітну плату своїм працівникам і змушені припиняти свою діяльність.

Малим підприємствам відводиться важлива роль передусім у вирішенні проблемних питань зайнятості населення, створення нових робочих

місць із задіянням творчого людського потенціалу, що сприятиме швидкому насиченню споживчого ринку необхідними товарами і послугами, розвитку конкуренції як потужного стимулу економічного зростання [5, с. 280]. Так, кількість зайнятих працівників на малих підприємствах в 2015 році становила 51 210 осіб, або 35,1% від загальної кількості зайнятих працівників на підприємствах області, тоді як по Україні цей відсоток становить 26. Варто зауважити, що порівняно з 2014 роком ця кількість зменшилась на 1820 осіб (або на 3,4%), з яких 40% зайняті на мікропідприємствах, де кількість зайнятих працівників зменшилась на 4,7%, а їхня частка становить 13,7% від кількості зайнятих працівників на підприємствах області [3].

Важливу роль у формуванні сприятливого підприємницького середовища відіграє наявність розгалуженої системи об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва (рис. 4).

Так, в області за даними органів статистики у 2015 році кількість об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва становить 620 оди-

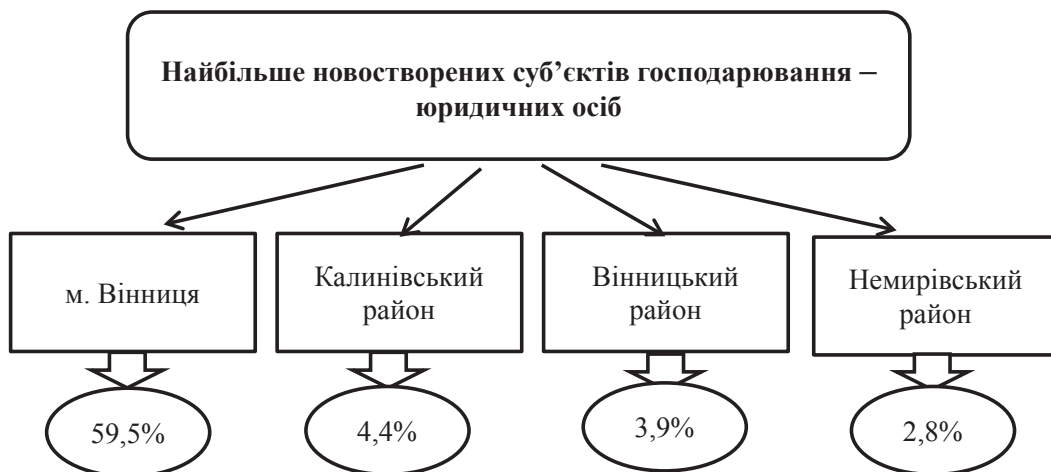

Рис. 2. Розподіл новостворених юридичних осіб у розрізі районів Вінницької області

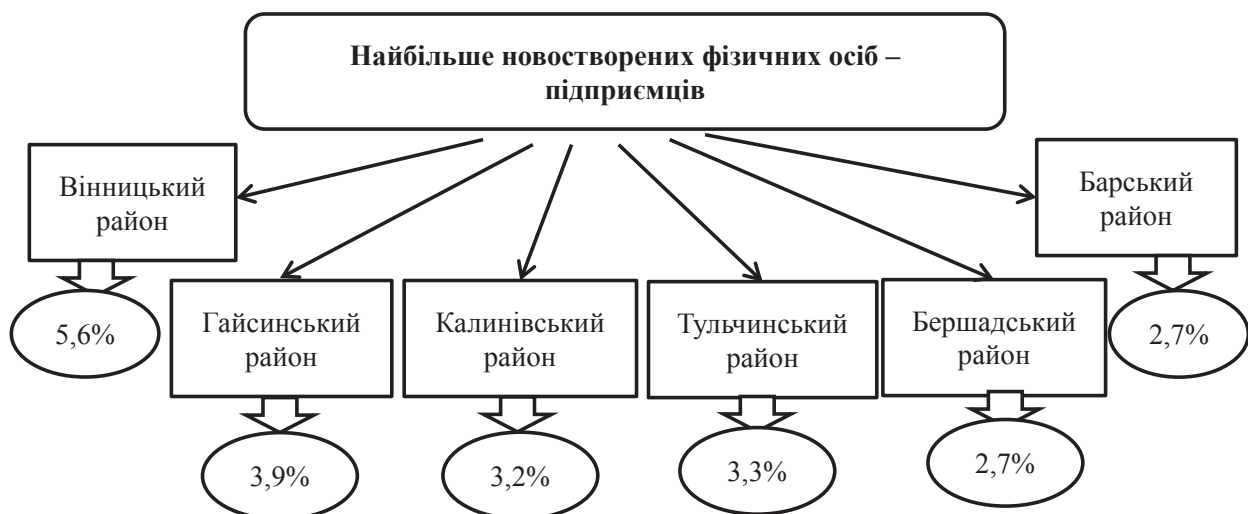

Рис. 3. Розподіл новостворених фізичних осіб-підприємців у розрізі районів Вінницької області

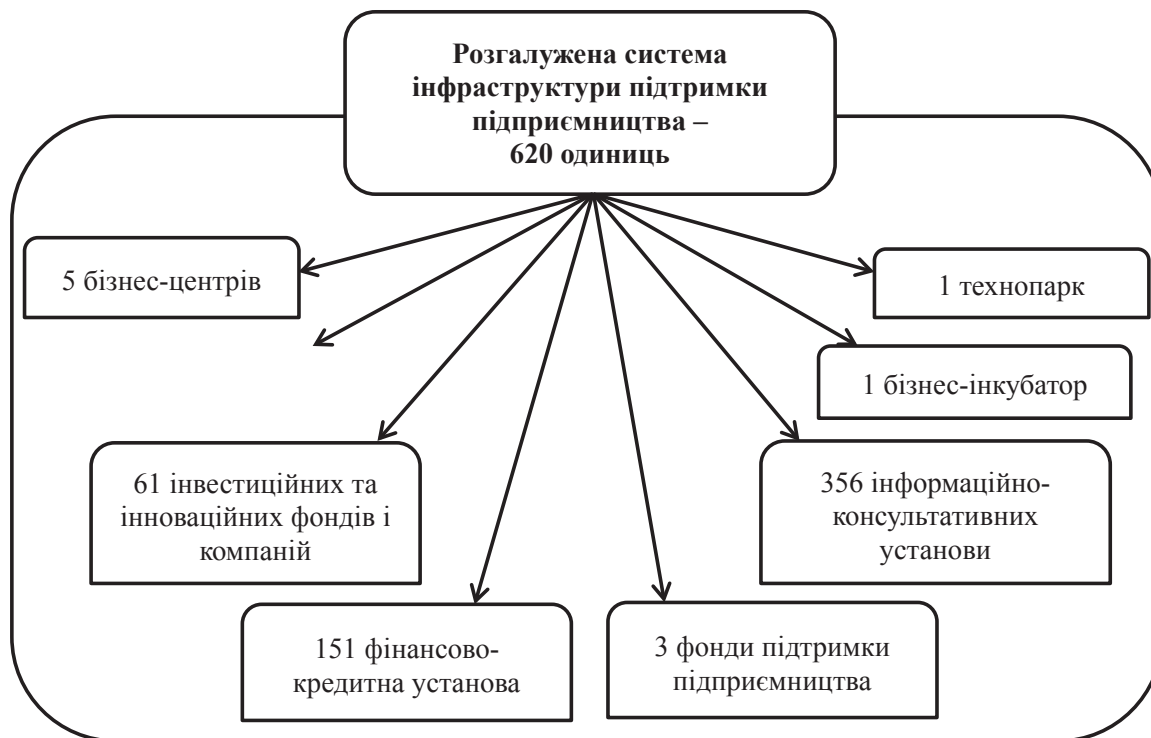

Рис. 4. Система інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва у Вінницькій області

ниць (разом із філіями), в тому числі 5 бізнес-центрів, 1 бізнес-інкубатор, 1 технопарк, 5 лізингових центрів, 151 фінансово-кредитна установа, 3 фонди підтримки підприємства, 61 інвестиційний та інноваційний фонд і компанія, 356 інформаційно-консультативних установ. Крім цього, Вінницька обласна рада виділила 2 млн. грн. на підтримку бізнесу в регіоні.

Проведений аналіз стану розвитку малого та середнього бізнесу у Вінницькій області дав змогу виокремити низку проблемних питань, що потребують вирішення, таких як:

- недоступність фінансово-кредитних ресурсів;
- надмірний податковий тиск;
- недостатній рівень інформаційної та правової обізнаності суб'єктів підприємництва;
- відсутність мотивації до інвестиційної та інноваційної діяльності;
- територіальна нерівномірність розвитку малого підприємництва та недостатня роль малого бізнесу у формуванні місцевих ринків;
- недостатня розвиненість інфраструктури підтримки малого підприємництва;
- низький рівень міжнародного співробітництва та гармонізації українських стандартів з європейськими та інші.

Для ефективного функціонування малого та середнього підприємства в області необхідно сформувати дієву систему фінансово-кредитної підтримки цих суб'єктів господарювання. Вирішення цього завдання можливе шляхом виділення коштів обласного та місцевих бюджетів на розвиток малих та середніх підприємств регіону, збільшення кількості установ фінан-

сової підтримки та забезпечення відповідного рівня їхньої ефективності, залучення іноземних фінансових інститутів, що функціонують у сфері малого та середнього бізнесу, тощо.

Водночас варто зазначити, що створення ефективної системи підтримки малого підприємства повинно включати тісну взаємодію банківських установ та небанківського фінансового сектору, кредитних спілок, страхових фондів, венчурних компаній, що створює підґрунтя для здійснення гнучкої кредитної політики, ефективного фінансування малого та середнього підприємства.

Необхідним елементом небанківського фінансового сектору в Україні має стати надання лізингових послуг. У країнах із розвинутою ринковою економікою частка операцій лізингу становить сьогодні 30% від усіх інвестицій в основний капітал. На регіональному рівні управління варто активно розвивати спеціалізовані неприбуткові мікрокредитні організації, основною функцією яких повинно стати мікрокредитування та надання фінансової підтримки малому та середньому бізнесу.

Ще однією, не менш важливою перспективою розвитку малого та середнього бізнесу є обґрунтована та ефективна державна політика оподаткування суб'єктів підприємства. Відомо, що податки – один із найважливіших важелів державного регулювання економіки. Через податкову політику держава може стимулювати або обмежувати обсяги національного виробництва, ступінь ділової активності, включаючи і такий сегмент економіки, як мале та середнє підприємство [6, с. 14]. З метою ефективного розви-

тку та функціонування малих та середніх підприємств необхідно забезпечити максимально диференційований підхід до оподаткування суб'єктів господарювання.

Розглядаючи перспективи розвитку малого та середнього бізнесу, варто акцентувати увагу на покращенні інформаційно-консультаційного обслуговування, в межах якого повинна надаватися допомога з проблем формування та функціонування малих та середніх підприємств. Тут варто відзначити, що у розвинених країнах світу держава активно створює інформаційно-консультаційні центри, які поєднують урядові структури, підприємницькі асоціації, торговельні палати, банківські установи.

Варто також зазначити, що з метою стимулювання ефективного розвитку малого та середнього підприємництва у Вінницькій області необхідно максимально сприяти активізації безробітних до започаткування власного бізнесу. Така підтримка може проявлятися і в наданні певного початкового стартового капіталу, проведенні різного роду безкоштовних семінарів, консультацій зі створення та започаткування власної підприємницької діяльності.

Отже, реалізація запропонованих напрямів сприятиме процесам виходу

малого і середнього підприємництва Вінницької області та України загалом на європейський рівень розвитку, поліпшенню бізнес-клімату, зміцненню позицій малого та середнього бізнесу в загальній структурі вітчизняної економіки, підвищенню його ефективності, у тому числі збільшенню його складника в обсягах вітчизняного промислового та сільськогосподарського виробництва, наповненню доходу державного та місцевих бюджетів.

Висновки. Дослідження основних тенденцій розвитку малого та середнього бізнесу Вінницької області дало підстави стверджувати про наявність низки проблемних аспектів, які

потребують вирішення. Зокрема, ідентифіковано такі ключові проблеми малого та середнього підприємництва, як недоступність фінансово-кредитних ресурсів; надмірний податковий тиск; недостатній рівень інформаційної та правової обізнаності суб'єктів підприємництва; відсутність мотивації до інвестиційної та інноваційної діяльності; тощо. З метою сприяння розвитку малого та середнього підприємництва необхідно забезпечити дієвий механізм фінансово-кредитної підтримки суб'єктів господарювання, створити ефективну систему оподаткування, покращити інформаційно-консультаційне обслуговування тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гобир І.Б. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні в кризових умовах / І.Б. Гобир, М.І. Мельник // *Агросвіт*. – 2015. – № 10. – С. 65–69.
2. Сімків Л.Я. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання / Л.Я. Сімків, С.А. Побігун // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – Випуск № 3. – С. 560–564.
3. Регіональна програма розвитку малого і середнього підприємництва на 2017 рік. Вінницька обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/Doc%D0%9B%D0%9C%D0%9B%D0%A7AHJBU2.
4. Аналітична довідка за 2016 рік щодо економічного розвитку Вінницької області. Вінницька обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/web_alldocs/Doc%D0%86%D0%9C%D0%9A%D0%9AAJ7DQN.
5. Газуда Л.М. Активізація розвитку підприємств малого і середнього бізнесу / Л.М. Газуда, Н.Ю. Волощук // *Науковий вісник Ужгородського університету*. – 2016. – Випуск 1(47). Т. 2. – С. 279–284.
6. Безус А.М. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні / А.М. Безус, К.В. Шафранова // *Вісник КНУТД*. – 2016. – № 3(99). – С. 7–17.